

РЕФЛЕКСИЈА КИНЕСКОГ ЕКОНОМСКОГ РАЗВОЈА НА РАЗЛИЧИТЕ ПЕРЦЕПЦИЈЕ КИНЕ У ЕВРОПСКОМ ДИСКУРСУ

Сажетак: Од како је достигла високу економску развијеност и постала највећи поседник девизних резерви НР Кина је почела да шири своје присуство широм света што је довело до преклапања њених интереса са интересима водећих сила у свету, пре свега САД и Европском унијом. Како Европа представља најзначајније кинеско тржиште, Пекинг константно ради на јачању политичких и економских односа са европским државама и Европском унијом. Међутим, временом је растао број чинилаца који су оптерећивали добру сино-европску сарадњу, међу којима је водећи њихов однос са водећом светском силом – САД. Ширење теорије о „кинеској претњи“ из САД ка европским државама, довело је до појаве негативне перцепције у европском дискурсу, где се НР Кина доживљава као претња развоју и нормативним вредностима европских држава, за разлику од позитивне перцепције која НР Кину гледа као прилику за развој европских држава. У чланку аутор изводи поделу на две дијаметрално различите перцепције које постоје у европском дискурсу, објашњава разлоге за њихово постојање и рефлектовање на билатералне и мултилатералне односе НР Кине и европских држава. На крају чланка, аутор даје процену која од две перцепције је реалнија и доминантнија у јавном дискурсу, односно изводи пројекцију у ком правцу ће се кретати даља сарадња НР Кине и Европе.

Кључне речи: Кина, развој, Европа, Европска унија, САД, сарадња, кинеска претња, перцепција

Увод

Иако је НР Кина са европским државама развијала односе још од свог оснивања 1949. године, кинески капитал није имао већи приступ европском тржишту све до Светске економске кризе и кризе еврозоне 2008. и 2009. године. Слабљење економских и финансијских капацитета водећих држава Европе створило је инвестициони „вакуум“, који је својим капиталом почела да попу-

---

* Е-маил, телефон

њава НР Кина. Као највећи поседник девизних резерви на свету притекла је у помоћ европским државама желећи да спречи слабљење Европске уније као важног актера за очување мултиполарног света (COASI, 2018: 81). Истовремено, НР Кина је штитила своје извозно тржиште, извор нових технологија и опреме и један од највећих извора страних улагања. Помажући Европској унији да остане „на ногама“, смањила је могућност да и сама претрпи губитке, у исто време желећи да отвори европско тржиште за кинеска улагања и одобрвољи европске званичнике да попусте ограничења трговине наоружањем и осетљивим производима високе технологије (Sagers, 2012)¹ који су јој потребни за национални програм наоружања и достизање „кинеског сна“ (*Zhongguo Meng*, Weibin, 2013).²

Помоћ коју је пружила Европи, током кризе Евразоне, омогућила је НР Кини да интензивније развија односе са европским државама. Повећана је размена посета на високом нивоу, унапређена је трговинска сарадња, повећан уплив кинеских директних инвестиција и потписани бројни споразуми о партнерству. Успешности оваквог приступа додатно је помогла већа пројекција „меке моћи“ НР Кине у свету (оснивање института Конфуције, културних центара, научне размене, панда дипломатија и др.), промовисање кинеског модела неусловљавања инвестирања и давања помоћи, и Џоу Енлајеви (*Zhou Enlai*) принципи из педесетих година: међусобно поштовање суверености држава, принцип једнакости, обостране користи (*win-win*) и принцип немешања у унутрашње ствари других држава.

Напредак у односима је настављен након промовисања кинеске иницијативе „Један појас, један пут“ (ОБОР, *Yidai Yilu*) 2013. године, која је обухватила претходно установљене механизме сарадње са државама дуж древног пута свиле, од којих је у Европи најважнији Механизам за сарадњу НР Кине са 16 држава Централне и Источне Европе (ЦИЕ), тзв. Механизам „16+1“³. Велики број европских званичника је изразио подршку овом пројекту потписивањем заједничких декларација или других врста званичних докумената. Четрнаест

¹ Санкције су уведене од стране већине европских држава и САД након насилног гашења немира на Тијенанмену 1989. године, од стране тадашњег кинеског руководства.

² Председник Си Ђинпинг је на Трећем пленуму 18. конгреса у новембру 2012. године споменуо визију „кинеског сна“, за коју је накнадно објаснио да значи остварење великог броја унутрашњих реформи договорених Програмом од 60 тачака на Трећем пленуму, а то су: релаксација политике једног детета како би се подмладила нација, смањење контроле на тржишту како би се омогућила његова већа улога (нарочито у секторима који се баве водом, енергијом, саобраћајем, телекомуникацијама), спровођење реформи над постојећим земљиштем, реформисање система пријаве боравка (*Хукоу*), отварање сектора у којима постоји монопол државних предузећа, борба против корупције, изградња инфраструктурне мреже, итд. Реч је о идеологији ублажавања неједнакости у земљи у којој све више долази до разлика у богатству са циљем повећања животног стандарда средње класе, сиромашних руралних регија, избегавајући „замку средњих примања“ и економске стагнације. Све ово је председник Си Ђинпинг свео на четири речи: сарадња, развој, мир и *win-win* резултати.

³ Шеснаест држава Централне и Источне Европе су 5 држава централне Европе (Пољска, Мађарска, Чешка, Словачка и Словенија), три балтичке државе (Естонија, Летонија и Литванија) и осам држава југоисточне Европе (Бугарска, Румунија, Србија, Црна Гора, Хрватска, Македонија, Босна и Херцеговина и Албанија).

европских држава су постале чланице Азијске инфраструктурне инвестиционе банке, институције основане 2015. године као подршка ОБОР, иако су САД лобирале против чланства у њој. Захваљујући сарадњи у оквиру ове иницијативе, у области инфраструктуре, енергетике, телекомуникација и др., НР Кина великим делом учествује у динамици унутрашњих политика ових држава, појединим политикама Европске уније (ЕУ), попут Инвестиционог плана за Европу (тзв. Јункеров план) и Трансевропске политике транспортне мреже, као и финансијским механизмима попут Европског фонда за стратешке инвестиције и Европске банке за обнову и развој (García-Herrero, 2015; China Daily, 2016). Самим тим, отвара се простор за различита мишљења и перцепције о њеним намерама и циљевима у овим државама и шире на европском континенту.

У претходном периоду, истраживања о односу НР Кине са Европом су углавном била фокусирана на билатералне односе, сарадњу НР Кине са Европском унијом и 16 држава ЦИЕ у оквиру Механизма „Кина+16“. У овом истраживању акценат је стављен на дијаметрално различите перцепције које постоје у европском дискурсу, разлозима за њихово постојање и рефлектовању на билатералне и мултилатералне односе НР Кине и европских држава. Аутор током истраживања одговара на питања: Како европске државе перципирају јачање политичких и економских односа са НР Кином? Да ли кинески развој више користи или представља претњу развоју европских држава? Како динамика између перцепција и актуелног развоја утиче на будуће сино-европске односе? Дајући одговоре на ова питања аутор изводи закључак која од постојећих перцепција ће превагнути и у ком правцу ће се кретати будући сино-европски односи. У истраживању ће бити коришћена релевантна академска и политичка документација, изјаве званичника и вести из европских и међународних медија. Такође, ради аутентичности, истраживање је обogaћено формалним и неформалним интервјуима и разговорима које је аутор имао са европским званичницима, аналитичарима, истраживачима, новинарима и привредницима, који су на различите начине били директно укључени у различите аспекте сино-европских односа.

Чланак се састоји од пет делова. У уводном делу, аутор наводи контекст у коме ће се истраживање обавити, објашњава суштину проблема којим ће се бавити у чланку и поставља хипотезе. У другом делу, аутор се бави увођењем два различита термина – позитиван/оптимистички и негативан/песимистички – који описују стање свести на Западу након краја Другог светског рата и оснивања НР Кине 1949. године. Такође, аутор наводи постојање две перцепције о НР Кини – „Кина [као] прилика“ и „Кина [као] претња“ – које су се формирале у последње две деценије у Европи и свету, од како је својим убрзаним развојем почела да привлачи пажњу. У оквиру ових перцепција дата су бројна мишљења која званичници, аналитичари, истраживачи и новинари имају о кинеском развоју и његовом рефлектовању на европске државе, Европску унију као наднационалну заједницу која окупља 28 европских држава и на континент у целини. У трећем делу, аутор наводи ставове на којима се темељи перцепција „Кина [као] прилика“, посматрајући је кроз призму различитих мишљења која постоје у европским државама и на нивоу Европске

уније. У четвртом делу дају се аргументи за супротстављену перцепцију „Кина [као] претња“ и разлози због којих се она појавила у јавном дискурсу. У закључним разматрањима биће сумирано истраживање и закључци до којих се дошло, након чега аутор врши процену која од две перцепције је реалнија и доминантнија у јавном дискурсу, односно изводи пројекцију у ком правцу ће се кретати даља сарадња НР Кине и Европе.

Различите перцепције кинеског економског развоја у Европи

Захваљујући убрзаном развоју, НР Кина је током протеклих неколико деценија привлачила пажњу бројних аналитичара, истраживача и новинара. Анализом њихових књига, научних радова, извештаја и политичких предлога могу се издвојити две доминантне групе мишљења о кинеском развоју. За једну се може рећи да одражава позитивне/оптимистичне ставове, док друга кинески развој сагледава на негативан/песимистичан начин. Позитивна/оптимистична група мишљења је након отпочињања политике „отварања према свету“ НР Кину перципирала као државу која ће временом од комунистичке државе са планском привредом заснованој на лењинистичком моделу постати држава заснована на либерално-демократским вредностима и уклопити се у постојећи западни поредак. Негативна/песимистична група мишљења је НР Кину перципирала као државу која се неће уклопити у постојећи западни систем вредности, већ ће настојати да мења постојећи поредак у синоцентрични свет заснован на кинеским вредностима.

Данас је евидентно да заговорници прве групе мишљења нису били у праву јер НР Кина није постала либерално-демократска држава по угледу на западне државе. Политички систем који је развила пре се може назвати „демократија са кинеским карактеристикама“ коју Кинези описују као делиберативну демократију – систем који комбинује ауторитативно вођење земље од стране партије, ширу партиципацију народа у политичким процесима, управљање кроз владавину права, док се одбацују парламентарни органи и вишепартијски избори. Кинеско друштвено уређење је „социјализам са кинеским карактеристикама“ који представља до сада невиђену мешавину комунистичког капитализма, или пак капиталистичког комунизма, у коме КПК истовремено делује као управни, извршни и надзорни одбор мултинационалне компаније (Dinić, 1999: 34). Када је у питању кинески модел економског развоја, нико не може да оспори његову успешност, имајући у виду да се кинеска економија сваких десет година током три деценије удвостручавала (Zakaria, 2009: 88), 400 милиона Кинеза се извукло из сиромаштва, просечан лични доходак је порастао готово седам пута, а стопа запослености је 2008. године прешла 700 милиона становника. Међутим, то што заговорници прве групе нису били у праву не значи да је друга група мишљења превагнула као тачна, нити да у свету треба да постоји само западни модел развоја. Иако се он по завршетку Хладног рата показао бољим у односу на Совјетски модел развоја свакако не значи да га није потребно унапређивати, развијати и комбиновати са другим моделима

развоја који су се показали успешним, и не значи да га је у истом облику могуће успешно применити на сваку државу у свету. Надаље, то значи да је могуће да се појави неки други модел развоја или неки други систем вредности који би за поједине државе био прихватљивији од западног.

Како је јачање економских могућности НР Кине водило ка јачању њене позиције у свету, услед чега је долазило до све већег преклапања кинеских интереса са интересима водећих сила у свету, почели су да се формирају различити ставови о НР Кини и њеним намерама. Већина ових ставова се могла чути приликом јавних наступа политичара и државног руководства или прочитати у научним и стручним радовима, као и у новинским чланцима. Груписањем ових ставова добијамо две потпуно различите перцепције о НР Кини – „Кина [као] прилика“ и „Кина [као] претња“. Свака од ових перцепција се може применити на Европу где су подељена мишљења политичког естаблишмента и јавног мњења о НР Кини, њеном развоју и утицају који има на европске државе, Европску унију и Европу као континент. Нека од ових мишљења имају утемељење у чињеницама, док су друга последица предрасуда и митова који се стварају на основу пласираних прича или паушалних пројекција о намерама кинеског руководства. У наредна два дела покушаћемо да објаснимо разлоге за сваку од ових пројекција, а затим и да изведемо процену која од њих је реалнија, односно у ком правцу ће се кретати сарадња НР Кине и Европе.

Перцепција „Кина као прилика“

Од почетка 21. века, када је НР Кина достигла високу стопу девизних резерви, а нарочито након Светске финансијске кризе 2008. године, када се већина светских привреда суочавала са њеним последицама таворећи у предворју или пак у самом епицентру рецесије, све већи број европских државних и недржавних актера почео је да перципира Пекинг као потенцијалног партнера за сарадњу.⁴ Током кризе, НР Кина је показала висок степен солидарности са европским државама и ЕУ. Активно је пружала финансијску подршку еврозони преко Европског фонда за финансијску стабилност и Европског стабилизационог механизма. Путем ММФ-а дала је помоћ у вредности од 43 милијарде долара. Уложила је милијарде девизних резерви у обвезнице држава чија је презадуженост претила опстанку евра – Грчке, Ирске, Португалије и Шпаније. Помоћ је пружила и путем директних инвестиција у националне компаније од стратешке важности којима је био неопходан прилив свежег капитала. Повећала је увоз из Европе, склапајући уговоре у Немачкој, Британији и Шпанији вредне више од 15 милијарди евра (Song, 2012). На тај начин је НР Кина, помажући европским државама да преброде нестабилност тржишта показала да представља „одговорну велику силу“ (*Fuzeren de Daguo*) која преузима одговорност у решавању глобалних проблема (Arežina, 2018: 147). Директор Ев-

⁴ У 2001. години НР Кина је била поседник 210 милијарди долара девизних резерви, да би након тога девизне резерве почеле веома брзо да расту, те су крајем 2018. године достигле цифру од 3,057 билијарди долара.

ропског стабилизационог механизма и шеф Европског фонда за финансијску стабилност Клаус Реглинг (*Klaus Regling*) је у октобру 2011. године изјавио да је НР Кина била добар и лојалан купац европских обвезница у тренутку када је Европи то било највише потребно и да се нада да ће и даље наставити да на улагање у овај фонд гледа као добру инвестицију. Он је нагласио да НР Кина није заузврат тражила никакве политичке или економске уступке приликом пружања помоћи европским државама путем овог фонда (Rabinovitch, 2011). Грчки премијер Јоргос Папандреу (*George Papandreou*) је истакао да помоћ коју НР Кина даје Грчкој представља помоћ целој ЕУ (Ministry of Foreign Affairs of the PR China, 2010). Шпански премијер Хозе Луис Родригес Запатеро (*José Luis Rodríguez Zapatero*) је указао да улагање НР Кине у шпанске обвезнице подстиче поверење у финансијска тржишта, а португалски премијер Хозе Сократес (*Jose Socrates*) је након помоћи коју су добили из Пекинга односе са НР Кином назвао „приоритетом“ за своју владу (Wagner, 2010).

Овакво понашање, као и потреба већине европских држава за приливом свежег капитала помогло је НР Кини да отвори врата до тада затвореног европског тржишта и уложи капитал у бројне компаније, од којих су неке од стратешког значаја. За разлику од САД, где је Комитет за стране инвестиције (CFIUS) одлучивао о томе јесу ли велике кинеске инвестиције у складу са националном безбедношћу, у Европи је ово питање било мање политизовано, те је било више простора за улазак кинеског капитала. Тако су већ у 2015. години кинеске излазне директне инвестиције почеле све више да иду ка Европи као крајњем одредишту (Blanchard, 2017). Уколико се сабере укупан кинески капитал уложен у Европу у последњих 10 година долази се до цифре од близу 318 милијарди долара, што је 45% више него у САД (Blic, 2018).

Ушавши на европско тржиште Кинези су применили приступ давања на значају свакој држави како би се задржао позитиван приступ и нада за еволуцију односа. Организоване су посете на високом нивоу, потписани су бројни споразуми о стратешком партнерству и слободној трговини, формирани разни механизми за сарадњу на билатералном и мултилатералном нивоу. Резултат тога је да свака од европских држава сматра да је најбољи кинески пријатељ, партнер или улазна врата у Европу, те се све време чини да постоји 28 капија за улазак кинеског капитала на европско тржиште (Szcudlik-Tatar, 2016). Српска министарка инфраструктуре Зорана Михајловић је истакла да када се узму у обзир реализовани пројекти „не би било нескромно или погрешно Србију назвати главним кинеским партнером у Европи“ (Le Corre, 2018). Сличне изјаве, у претходном периоду, су имали и званичници Словеније, Мађарске и Пољске, који су претендовали да њихове државе буду кинески „мост“ ка Европи.

Па ипак, поједине европске државе попут Велике Британије (23%), Немачке (19%), Италије (13%) и Финске (7%) су се издвојиле у односу на остале када је у питању прилив кинеских директних инвестиција. Од стратешки најважнијих инвестиција могу се издвојити изградња нуклеарне централе *Hinkley Point C* у Великој Британији од стране *China National Nuclear Corporation*, *China General Nuclear Power Group* и *Electricité de France*. У Немачкој је ком-

панија *Midea Group* постала власник 94,55% водеће немачке компаније за производњу робота *Kuka* (Nakamura, 2016; Chazan, 2017). Компанија *Three Gorges Corporation* преузела је 21,3% португалске енергетске компаније *Energias de Portugal*, док је компанија *China's State Grid Corporation* купила 25% португалске националне компаније за управљање електромержом *Redes Energéticas Nacionais* и 35% италијанске националне Агенције за гас и електричну енергију *CDP Reti*. Кинеска компанија *Shanghai Electric* је преузела 40% италијанске компаније *Ansaldo Energia* (Reuters, 2014), а *China Investment Corporation* шпанску енергетску компанију *Repsol*. У Швајцарској је кинеска компанија *Synorpec* постала власник компаније *Addax Petroleum*, која се бави нафтним и гасним истраживањима, а компанија *ChemChina* је преузела 94,7% компаније *Syngenta*, највећег светског произвођача пестицида. У Грчкој је кинеска компанија *COSCO*, која је већ укључена у рад терминала у лукама Антверпен, Роттердам и Валенсија, 2009. године узела у концесију 33% луке Пиреј, а затим 2016. године и преосталих 67% (Arežina, 2018: 233).

Посебно важан регион, за који Кинези показују нарочито интересовање од великог *bing-bang* проширења Европске уније 2004. године, је Централна и Источна Европа. Криза еврозоне 2009. године је учинила да и државе овог региона осете потребу за додатним приливом финансијских средстава, која би надоместила ослабљена улагања водећих економских сила Европске уније, те је врло брзо већина њих усвојила стратегију „окретања према Истоку“ активно апсорбујући инвестиције које су долазиле из НР Кине (Liu, 2013: 3). У том смислу су руководства појединих држава, попут Чешке, Мађарске и Србије, у медијима настојале да пласирају само оне вести које би код јавног мњења створиле позитивну перцепцију према сарадњи са НР Кином. У Србији је председник Борис Тадић 2009. године прогласио НР Кину четвртим стубом спољне политике, поред ЕУ, САД и Руске Федерације, истичући да се НР Кина током финансијске кризе 2008. године понашала као светски економски лидер помажући државама којима је помоћ била потребна (RTS, 2009). Портал *Chin-flueCE* је, анализирајући 1.257 медијских објава о политичкој и економској сарадњи између НР Кине и Чешке у периоду између 2010-2017. године, дошао до закључка да је НР Кина у чешким медијима често приказивана као добра пословна прилика, али и као нормативни модел (Le Corre, 2018). Председник Милош Земан (*Miloš Zeman*) је 2014. године изјавио да жели да учи од НР Кине како је „стабиловала“ своје друштво, што је наишло на критику од стране чешког јавног мњења (BBC, 2014). Добра сарадња чешког руководства са НР Кином је резултирала посетом кинеског председника Си Ђинпинга Прагу 2016. године. Том приликом су опозициони лидери заједно са противетански оријентисаним становништвом организовали протесте на улицама, те је председник Земан био принуђен да користи полицију да их спречи да дођу до Прашког дворца, а протестанте је назвао „особама са душевним сметњама“. Слично је било и у Мађарској где је премијер Виктор Орбан у својим говорима неколико пута поменуо НР Кину као добар пример успешног друштва базираног на раду и као могућу алтернативу западним економијама базираним на спекулацијама. У својој изјави из маја 2017. године он је рекао да „постаје вео-

ма увредљиво да неколико развијених држава константно уче свет о људским правима, демократији, развоју и тржишној економији. Свима је доста тога; а Кинезима највише“ (Mahony, 2014).

Након што је 2013. године формиран Механизам „16+1“, државе су препознале прилику за јачање сарадње са НР Кином на свим нивоима. Пољска влада је то назвала „изузетном приликом“, Мађари „отварањем према Истоку“, а српски званичници „лепком за поуздано партнерство“ (Kynge, Peel, 2017). Мађарски премијер Виктор Орбан (*Viktor Orbán*) је, након потписивања првог мултилатералног кинеског пројекта у Европи о модернизацији железничке линије Будимпешта-Београд 2013. године, изразио захвалност НР Кини на средствима која ће уложити, а „која еврозона није у стању да обезбеди“ (Segovina, 2014). Након тога је у јануару 2018. године, на Форуму водећих немачких компанија у Берлину, истакао да „Централна Европа има озбиљан проблем када се ради о инфраструктури; постоји још много тога што треба да буде урађено у овој области. Ако Европска унија не може да нам обезбеди финансијску подршку, ми ћемо се окренути Кини“. Задовољство због добре сарадње са НР Кином показао је и председник Србије Александар Вучић, који је у више наврата, истицао да „је пријатељство између Кине и Србије било демонстрирано, доказано и потврђено у најтежим моментима српске историје“ (Le Corre, 2018).

Инвестициони фонд који је Пекинг основао као подршку Механизму „16+1“, са почетном капитализацијом 10+3 милијарде долара, од великог је значаја за државе Централне и Источне Европе, имајући у виду да ће се количина средстава из структурних фондова за развој ЕУ сигурно смањивати у наредном периоду, што не одговара државама нето примаоцима, попут Пољске, које ће бити принуђене да траже алтернативне изворе инвестирања како би одржале раст својих економија. Средства из овог фонда су одређена углавном за ревитализацију и изградњу дотрајале инфраструктуре, али и као подршка кинеским компанијама за активно учешће у јавно-приватним партнерствима и приватизационим процесима у државама ЦИЕ. За државе које нису чланице ЕУ, те немају могућност коришћења структурних и кохезионих фондова ЕУ, веома је значајна могућност добијања преференцијалних зајмова. Кинеске банке ове зајмове дају на 10–20 година са каматном стопом 2–4% и грејс периодом 3–7 година, без икаквих условљавања. С друге стране, Кинезима су државе ЦИЕ изузетно привлачне за улагање јер представљају „мост“ или „врата“ ка крајњој дестинацији новог пута свиле – развијеним државама Западне Европе. Кинезима су посебно интересантне државе које нису чланице ЕУ јер представљају терен на коме кинеске компаније стичу неопходно искуство за рад у складу са ЕУ регулативом у условима смањене тржишне конкуренције. Такође, кинеским компанијама одговара што ове државе имају директан и привилегован приступ на тржиште ЕУ, ниже порезе, квалификовану радну снагу са ниским примањима и могућност да дају државне гаранције за добијање преференцијалних кредита.

Тако су неке од највећих кинеских компанија уложиле више стотина милиона евра у стратешки важне компаније држава Централне и Источне Европе.

Компанија *Lenovo* је дошла у Мађарску и Словачку, компанија *Hisense* у Словенију и Мађарску, а компанија *Great Wall Motors* у Бугарску. Компанија *Huawei* је отворила канцеларије у скоро свим државама ЦИЕ, у Пољској је отворила Центар за менаџмент за Централну, Источну и Јужну Европу и нордијске државе, а у Румунији Европски центар за дизајн. У чешкој је компанија *China Energy Company Limited* (CEFC) постала власник мањинског пакета авио-компаније *Travel Service*. У румунској нуклеарној електрани *Cernavodă* већ раде два нуклеарна реактора кинеске компаније *Candu*, а у току је изградња још два. Компанија *Xanga Investment and Development Group* је постала власник *Debrecen International Airport* у Мађарској. У Албанији је кинеска компанија *Geo-Jade Petroleum Corp* преузела нафтну компанију *Banker's Petroleum*. У Србији су кинеске компаније *Hesteel Group Company Limited* и *Zijin Mining* постале већински власници Железаре Смедерево и Рударско-топионичарског басена Бор. У Босни и Херцеговини је кинеска компанија *Dongfang Electric Corporation* изградила термоелектрану Станари снаге 300 MW и повећала капацитете рудника, у складу са директивама ЕУ (2001/80/ЕС) о заштити животне средине (Arežina, 2018: 301).

Још једну прилику за сарадњу, европске државе су виделе у новој кинеској иницијативи „Један појас, један пут“, за коју је председник Си Ђинпинг (*Xi Jinping*) најавио да ће служити промовисању пријатељства народа и економске користи свих учесника. Већина европских држава је пружила подршку иницијативи „Један појас, један пут“, а 14 држава чланица ЕУ су постале чланице Азијске инфраструктурне инвестиционе банке, међу којима су се издвојиле Велика Британија, Немачка, Француска, Шведска, Холандија, Данска, Пољска, Мађарска и др. На нивоу ЕУ је установљена сарадња копненог крака овог пројекта са Јункеровим планом и Трансевропском политиком транспортне мреже, као и са финансијским механизмима попут Европског фонда за стратешке инвестиције и Европске банке за обнову и развој. Посебна сарадња је успостављена са чланицама Механизма „16+1“ које представљају важан инфраструктурни „мост“ ка развијеним државама Западне Европе. Тако су претходних неколико година успостављене бројне железничке линије које повезују кинеске градове са Европом преко Синђијанга, централне Азије и региона ЦИЕ. Возови саобраћају на релацијама Лајпциг-Шенјанг, Чунђинг-Синђијанг-Дуисбург, Ливу-Мадрид, Вухан-Синђијанг-Праг, Ченгду-Синђијанг-Лођ, Џенџоу-Синђијанг-Хамбург, Суџоу-Забјалск-Варшава, Лођ-Ченгду-Сијамен, Нирнберг-Ченгду, Вухан-Лион, Лођ-Кутно и др (Arežina, 2018: 337-338).

Перцепција „Кина као претња“

Убрзани развој НР Кине све је више указивао на њен потенцијал да постане истинска глобална сила, те су првобитно позитивни и ентузијастични ставови о сарадњи са њом почели да се мењају. Да би спречили појаву негативних ставова, кинески званичници су осмислили доктрину о „мирољубивом и хармоничном развоју“ која је требала да изгради један позитивнији и одмере-

нији приступ како би се уздизање у моћи учинило прихватљивим и легитимним у очима света, нарочито оног дуж њених граница (Wen, 2007).⁵ Иако је суштина кинеске стратегије била да не привлаче превише пажње на путу ка остварењу пројектованих циљева, успон НР Кине је ипак „изазвао страх и нелагодност, а не ентузијазам међу државама широм света“ (Pei, 2009). Теорија о „кинеској претњи“, која се почетком 21. века појавила у САД, почела је све више да узима маха и да се шири на остале државе у свету.

У Европи је јачање негативних ставова било најприметније на нивоу Европске уније, где су се у оквиру механизма *ASEM (Asia-Europe Meeting)* решавала бројна спорна питања од интереса за две стране, попут укидања санкција на наоружање и високу технологију, потписивања Споразума о слободној трговини и јединственог Билатералног инвестиционог споразума, добијања статуса тржишне економије, заштите интелектуалне својине, спречавања „манипулисања“ кинеском валутом, недовољне отворености кинеског тржишта, непоштовања људских права, односа Пекинга према Тајвану и Тибету, тензија у Јужном и Источном кинеском мору и др. Иако је глас ЕУ требало да одражава јединственост свих држава чланица, све више су се могли чути подељени ставови по питању решавања поменутих отворених питања са Пекингом. Најбољи пример за то су санкције на наоружање и високу технологију за чије укидање кинески званичници лобирају већ тридесет година. Тако су поједине европске државе попут Француске, Немачке, Италије и Шпаније заговарале јачање сарадње са Пекингом и укидање санкција, док су се за опрезнији приступ и останак санкција на снази залагале Данска, Норвешка, Шведска, Ирска, Португалија и Пољска (Shambaugh, 2004: 244). Такође, постојала је групација држава, попут Велике Британије и Холандије, које су биле неутралне и нису желеле да се изјашњавају у корист или против санкција. Као формални разлог останка санкција на снази увек се помињало непоштовање људских права у НР Кини, утицај који би раст кинеске војне моћи у региону Југоисточне Азије имао на односе са Тајваном (иако државе ЕУ доследно признају начело „једне Кине“, не продају оружје Тајвану, осим Француске 1992. године, нити постоји „тајвански лоби“ у ЕУ), као и то да би евентуална испорука оружја и војне технологије оптеретила традиционално савезничке односе ЕУ и САД (нарочито имајући у виду да је Доњи дом америчког Конгреса већ претио завођењем санкција европским предузећима која би то учинила, Arežina, 2018: 143).

Након формирања Механизма „16+1“, неповерење које је до тада постојало по питању јачања сарадње са НР Кином почело је да јача. Водеће државе Европске уније су са задршком прихватиле могућност да државе ЦИЕ у оквиру посебног механизма раде на јачању односа са НР Кином, привлачењу кинеских инвестиција и пласирању својих производа на велико кинеско тржиште.

⁵ Кинески премијер Вен Ђијабао (Wen Jiabao) образложио је ову доктрину у фебруару 2007. године констатујући да је „корачање путем мирног развоја стратегија и спољна политика за коју је Кина опредељена. Водећи се овим начелним принципом, требало би да искористимо шансе које нам се пружају, не подлежемо провокацијама и концентришемо се на сопствени развој, а да притом не тежимо да преузмемо улогу вође у међународној арени. Захваљујући оваквој политици успели смо да направимо више простора за дипломатски ангажман Кине“.

Нарочито им се нису допале изјаве појединих званичника који су НР Кину истицали као добар модел за развој свог друштва. Чешки председник Милош Земан је 2014. године изјавио да жели да учи од НР Кине како је „стабилизovala“ своје друштво, што је наишло на критику од стране чешког јавног мњења (BBC News, 2014). Мађарски премијер Виктор Орбан је у својим говорима неколико пута поменуо НР Кину као добар пример успешног друштва базираног на раду и као могућу алтернативу западним економијама базираним на спекулисању (Mahony, 2014). Посебну пажњу је изазвало нејединство ЕУ након доношења пресуде Сталног арбитражног суда у Хагу о поморским правима у Јужном кинеском мору 2016 године, када је Европској унији требало три дана дуготрајних преговора да дâ Заједничку изјаву, јер су се Грчка, Мађарска и Хрватска противиле било каквом оштром тону. Штавише, мађарска влада је накнадно дала изјаву у којој је потврдила кинеску позицију да „спољни притисак и мешање могу имати негативан утицај на тренутну ситуацију“. Европски медији су то окарактерисали као поделу унутар ЕУ насловима „Изјава ЕУ о Јужном кинеском мору показује поделе“ (*Reuters*), „ЕУ није у стању да усвоји изјаву која потврђује одлуку о Јужном кинеском мору“ (*Euractiv*), „Ђутање ЕУ о одлуци о Јужном кинеском мору показује унутрашњи несклад“ (*ABS CBN News*). Због свега тога, Механизам је од стране бриселских званичника виђен као „тројански коњ“ и још један у низу кинеских покушаја да уђу у Европску унију на мала врата и да је разбију на Исток и Запад. На то је указивао и немачки министар спољних послова Зигмар Габриел (*Sigmar Gabriel*), који је у августу 2017. године упозорио ЕУ да „уколико не развије стратегију према Кини, она ће успети да подели Европу“. Како је сарадња у оквиру Механизма расла тако су се све чешће могла чути упозорења из Брисела да државе ЦИЕ воде рачуна да „приликом закључивања економских споразума са НР Кином не прекрше регулаторне прописе ЕУ“. Ово је јасно говорило да Брисел политиком двоструких стандарда ставља ове државе у подређен положај у односу на старе државе чланице, које нису добијале слична упозорења приликом склапања споразума.⁶

Посебна упозорења су се односила на аплицирање држава које нису чланице ЕУ за коришћење преференцијалних кинеских зајмова. Да овај проблем заслужује већу пажњу указало је 16 америчких сенатора у августу 2018. године у писму државном секретару Мајкл Помпеу (*Michael Pompeo*) и секретару трезора Стивену Мнучину (*Steven Mnuchin*). Позивајући се на изјаву кинеског председника Си Ђинпинга на 19. Конгресу КПК да „кинески развој неће бити претња за друге државе, и да се Кина без обзира на степен развијености неће понашати као хегемон или тежити ширењу“ сенатори су указали да учешће појединих држава у пројекту „Појас и пут“⁷ доводи до њихове презаужености, наводећи као пример Црну Гору, Пакистан, Шри Ланку и Џибути.

⁶ Пример за то је опомена коју је Европска комисија изрекла Пољској 2012. године у вези са намером да унилатерално сарађује у енергетским питањима са НР Кином, док истим поводом 2013. године, када су Немачка, Велика Британија, Аустрија и Италија деловале једнострано, Брисел није реаговао.

⁷ Скраћени назив за иницијативу „Један појас, један пут“.

Они су истакли да се задуживањем код кинеских финансијских институција ове државе стављају у зависнички положај, а крајње последице осим њих често сноси Међународни монетарни фонд (односно САД као највећи контрибутор) који их спасава од превеликих дугова и банкрота. Дуговања ових држава често доводе до неизвршења финансијских обавеза и конверзије дуга у капитал, што представља безбедносни проблем за ове државе јер су пројекти углавном од стратешког значаја. Такође, доводе и до промена спољно-политичких одлука ових држава што се најбоље може видети приликом гласања у оквиру међународних организација где њихове одлуке иду у корист Пекинга (United States Senate, 2018).

Како би спречили да се код бриселских званичника формира изразито негативан став према Механизму „16+1“ званичници НР Кине и држава ЦИЕ увек су у својим говорима наглашавали да је циљ овог механизма да се, кроз регионални приступ заснован на једнакости и узајамном поштовању и користи, међусобном развоју и заједничком труду, унапреди однос НР Кине и Европе (Li, 2013). Званичници држава ЦИЕ истицали су да њихова намера није да формирају блок против ЕУ, већ да делују у складу са европским правилима. Штавише, у пракси се могло видети да се ове државе између себе више доживљавају као ривали у жељи да привуку што више кинеских инвестиција него што желе да изазову негативне реакције Брисела. Са кинеске стране је објашњено да НР Кина приступ државама овог региона изводи из кинеске стратегије за Европу и синтезе економских интереса према континенту као целини. По речима кинеских званичника, Механизам „16+1“ не представља покушај спровођења стратегије „завади па владај“, већ још један кинески „мост ка Европи“ који, пре свега, треба да послужи као пут ка јачању односа са Европском унијом (Xinhua, 2013).⁸ Кинески премијер Ли Кеђијанг (*Li Keqiang*) је на четвртном Самиту „16+1“, одржаном у граду Суџоу 2015. године, изјавио да је намера НР Кине интегрисање активности Механизма у шири оквир сарадње са дугорочним стратегијама ЕУ и плановима за сарадњу између НР Кине и ЕУ, као што су Стратешка агенда за сарадњу ЕУ–Кина 2020 и Јункеров план, што би имало синергетски ефекат (нарочито у области инфраструктурног развоја) и неутралисало потенцијалне критике које долазе из институција и држава чланица ЕУ. У исто време, НР Кина ће покушати да усклади сарадњу овог Механизма и са Тринаестим петогодишњим планом и осталим дугорочним плановима који се тичу спровођења унутрашњих реформи, а који пре свега обухватају мењање државног економског модела и креирање модерног просперитетног друштва до 2020. године, као и планове за проширење транспортних линија између ЕУ и НР Кине. Према његовим речима, Механизам „16+1“ представља само један од инструмената којим би се реализовала кинеска стратегија развоја. У том смислу, НР Кина сваку од ових 16 држава сматра својим значајним партнером, не опредељујући се ни за једну од њих појединачно нити дајући некој на значају више него осталима (Kaczmarek et al., 2015).

⁸ Пример за то је кинеско инсистирање да Грчка остане унутар еврозоне како не би ослабила позицију ЕУ у глобалној економији.

Како је иницијатива „Један појас, један пут“ добијала на замаху реализацијом бројних пројеката у Азији, Европи, Африци и шире, све више су се могли чути негативни коментари попут оних да представља инструмент за стварање новог светског поретка, Маршалов план са кинеским карактеристикама и да НР Кина користи помоћ и инвестиције да би заузврат тражила политичке и економске уступке и колонизовала државе. Последица тога је била смањење почетног ентузијазма држава широм света да учествују у њеној реализацији. То се одразило и на Европу, где су Немачка, Француска и Италија у фебруару 2017. године код Европске комисије иницирале предузимање одређених мера по питању уласка страних инвестиција у Европу. Разлог за то су биле све чешће оптужбе НР Кине за крађу напредних технологија приликом куповине европских компанија и све веће залагање појединих држава чланица ЕУ за кинеске интересе приликом гласања у оквиру различитих европских политика. Разлике између европских држава по питању спремности за сарадњу са НР Кином могле су се видети и на првом Форуму појаса и пута за међународну сарадњу, који је одржан у Пекингу 14. и 15. маја 2017. године, када је неколико водећих држава чланица ЕУ одбило да потпише Заједничку изјаву, јер поједине одредбе нису биле у складу са европским стандардима. Иако је догађају присуствовао велики број званичника из организација и држава широм света (XinhuaNet, 2017), било је евидентно да нема много високих званичника држава чланица ЕУ. Од старих држава чланица Форуму су присуствовали само премијери Италије, Шпаније и Грчке, док су од нових држава чланица били присутни само највиши званичници Пољске, Мађарске и Чешке. Од западно-балканских држава, форуму је присуствовао једино премијер Србије (Azežina, 2018: 342).

У септембру 2017. године, Европска комисија је као одговор на иницијативу Немачке, Француске и Италије предложила усвајање новог закона о успостављању заједничког европског оквира за надгледање страних директних инвестиција које долазе у Европу, посебно оних које се тичу улагања у стратешке секторе. Предложени оквир би требало да представља први корак ка успостављању механизма сличног Комитету за стране инвестиције у САД који стопира улазак страних инвестиција које могу да угрозе националну безбедност. Следећег месеца, САД су отпочеле „тихе разговоре“ са америчким партнерима како створити алтернативне механизме финансирања у односу на иницијативу „Један појас, један пут“, које би понудили државама којима је потребан прилив капитала. С тим у вези, са Јапанском банком за међународну сарадњу и Удужењем европских институција за финансирање развоја потписани су меморандуми са циљем промовисања сарадње на „одрживим инвестицијама“ у државама у развоју и промовисању „демократских вредности, самоодрживих друштава и јачања најбољих пракси“ (Smith, 2018). Затим су у децембру САД, Јапан и ЕУ направиле неформални савез у оквиру Светске трговинске организације за борбу против непоштених трговинских пракси трећих држава, где се првенствено мислило на НР Кину.

Стратегија националне безбедности САД, која је објављена у децембру 2017. године, додатно је појачала негативну перцепцију европских држава, јер

је критиковала НР Кину због коришћења економских подстицаја и казни, утицаја и имплицирања војних претњи како би друге државе поштовале њене политичке и безбедносне приоритете. У светлу све већег броја забрана улагања кинеског капитала у америчке компаније од стране Комитета за стране инвестиције, Стратегија је позвала Брисел на дијалог по питању борбе против „нефер кинеске трговине у циљу смањења њихових преузимања осетљивих технологија“ и на европском континенту (US Embassy in Georgia, 2017). Неколико месеци касније, у 2018. години, објављена је и Стратегија националне одбране САД која је НР Кину означила као економског „предатора“ који застрашује своје суседе (Smith, 2018). Након тога се огласио француски председник Макрон критикујући иницијативу „Један појас, један пут“ изјавом да „древни путеви свиле нису били само кинески и да ти путеви не могу да воде ка новој хегемонији која би трансформисала државе дуж тог пута у вазале“. На то се надовезала немачка канцеларка Ангела Меркел која је упозорила државе ЕУ које учествују у кинеским инфраструктурним пројектима да не смеју да нарушавају заједничку спољну политику ЕУ (Reuters, 2018).

Аларми који су се палили у Бриселу и престоницама водећих европских држава за резултат су имали потписивање Заједничке изјаве 27 амбасадора држава чланица ЕУ у Пекингу у априлу 2018. године, уз изузетак амбасадора Мађарске, у којој се наводи да је иницијатива "Један појас, један пут" у супротности са Агендом ЕУ за либерализацију тржишта и да помера распоред моћи у корист кинеских компанија које су субвенционисане од стране државе (Engdahl, 2018). Иако су против Механизма за надгледање страних инвестиција на нивоу ЕУ биле државе које сматрају да би његово увођење представљало недозвољено интервенисање ЕУ у ексклузивне надлежности држава чланица, попут Финске, Холандије и Португалије, као и државе чије националне економије се заснивају управо на високом степену отворености према страним инвестицијама и трговини са иностранством, попут Данске, Кипра и већине држава ЦИЕ, током бугарског председавања Европском унијом Брисел је успео да излобира довољно гласова за предлог Европске комисије и да 13. јуна усвоји предложени оквир (Le Coge, 2018). На проблем неједнаких услова на кинеском тржишту за европске компаније указао је председник Европске комисије Жан Клод Јункер (*Jean-Claude Juncker*) на 20. Самиту ЕУ-Кина, одржаном 16. јула 2018. године у Пекингу (COASI, 2018). Услед тога су се европске инвестиције у НР Кини смањиле на 7 милијарди евра у 2017. години, наспрам 30 милијарди евра директних кинеских инвестиција у ЕУ. У међувремену су 10. јула отпочели трипартитни разговори унутар ЕУ, између Европске комисије, Европског парламента и Савета, који су завршени 20. новембра одлуком о формирању Механизма за надгледање страних инвестиција на нивоу ЕУ (European Commission, 2018). Након што је Корепер одобрио наведену одлуку, 10. децембра ју је подржао и Парламентарни комитет за међународне инвестиције, након чега ће уследити гласање у Европском парламенту, а затим и формална одлука Савета (Europarlament, 2018).

Све је видљивије да европске државе са опрезом гледају на куповину компанија са технолошким иновацијама од стране кинеских компанија. Тако је

у Немачкој спречено преузимање компаније *Aixtron*, која се бави производњом полупроводника, од стране кинеске компаније *China's Fujian Grand Chip*. Такође, спречен је и улазак кинеске компаније *State Grid Corporation of China* на немачко енергетско тржиште куповином 20% компаније *50Hertz Transmission*, која дистрибуира струју на истоку Немачке, у Берлину и региону Хамбурга, као и преузимање компаније *Leifeld Metal Spinning*, која производи метале високог квалитета за авио и нуклеарну индустрију и друге намене, од стране кинеске компаније *Yantai Taihai Group* (Kastner, 2018). У Белгији су политичари због притиска јавности спречили куповину 14% белгијске компаније за дистрибуцију гаса и електричне енергије *EANDIS* од стране кинеске компаније *China's State Grid* (Seaman, 2017: 39), а у Пољској је министар одбране позивајући се на заштиту националне безбедности блокирао тендер којим би велики део земље који се налази у својини Војне агенције за имовину завршио у рукама кинеске компаније (Кuo, 2017).

Након што су САД отпочеле трговински рат са НР Кином у марту 2018. године, а нарочито након што су кинеске компаније *ZTE* и *Huawei* означене као безбедносно опасне због могућег прислушкивања корисника од стране кинеске државе, врло је вероватно да ће све више европских држава на инсистирање Вашингтона смањити сарадњу са кинеским компанијама, а у конкретном случају чак и тражити начин да прекину већ уговорене послове са њима (већина европских држава има постављену телекомуникациону мрежну опрему ових компанија и договорено активирање 5G мреже, Mozur, Zhong, 2019).

Закључак

Полазна основа овог истраживања била је јачање присуства НР Кине на међународној сцени, што је последица њеног убрзаног економског развоја и потребе да и даље одржи висок економски раст, задовољи потребе унутрашњег тржишта за животно важним ресурсима и новим тржиштима за дистрибуцију домаћих производа, а све са циљем побољшања стандарда својих грађана и очувања Комунистичке партије Кине на власти. Повећано присуство НР Кине у свету довело је до преклапања кинеских интереса са интересима водећих сила у свету, пре свега САД. То је изазвало јачање негативних ставова према Пекингу и увођење мера које за циљ имају смањење политичког и економског присуства НР Кине на њиховој територији. Из САД се негативан дискурс пренео на Европу у којој водеће државе ЕУ све више почињу да показују тенденцију смањења кинеског присуства на својим тржиштима, али и на јединственом тржишту ЕУ.

На почетку истраживања пошло се од два доминантна мишљења која су се појавила у јавном дискурсу након краја Другог светског рата и оснивања НР Кине 1949. године – позитивног/оптимистичног и негативног/песимистичног. Позитивно/оптимистично мишљење да ће се НР Кина након отпочињања политике „отварања према свету“ уклопити у постојећи западни поредак се временом показало као погрешно, јер се НР Кина након деценија реформи није

развила у државу засновану на либерално-демократским вредностима. Негативно/песимистично мишљење да се НР Кина неће уклопити у постојећи западни систем вредности, већ ће настојати да мења постојећи поредак у синоцентрични свет заснован на кинеским вредностима се такође показало као нетачно. Аргументи у прилог томе могу се наћи у историјским записима који сведоче да Кина никада није била хегемонистички расположена нити је тежила освајању и колонизовању других територија. Чак ни у 15. веку, када је имала највећу морнарицу на свету, коју је предводио један од највећих морепловаца свих времена адмирал Џенг Хе (*Zheng He*), Кина није покушала да запоседне ни педаљ друге земље (Brautigam, 2009: 23). Захваљујући томе настала је позитивна представа о Кини пријатељски расположеној према свима, чији пројекти и идеје су усмерене да допринесу напретку, миру и стабилности (Swaine, Tellis, 2000: 15). Стога се пре може рећи да НР Кина покушава да поврати место које јој припада, јер је она до доласка западних освајача у 19. веку била економски најјача сила света (Novačić, 2012: 211), која је изумела бројне ствари од великог значаја за свет који данас познајемо, попут папира, барута, компаса, механичког сата, штампе и др.⁹ Све је јасније да кинеско руководство покушава постојећи поредак да прилагоди новим измењеним околностима, у којима растуће силе попут Бразила, Индије, НР Кине и Руске Федерације представљају значајне актере међународних односа чије мишљење треба уважити у оквиру међународног система успостављеног након Другог светског рата. Истовремено, Пекинг активном сарадњом са државама у развоју жели да укаже да постоје и други модели развоја, поред Вашингтонског, који би им у савременим измењеним околностима били прихватљивији и ефикаснији за примену, односно послужили као полазна основа за формирање сопственог модела развоја.

Током истраживања, на основу ставова званичника и јавног мњења, препознате су две перцепције које егзистирају на нивоу Европе – „Кина [као] прилика“ и „Кина [као] претња“. Свака од њих обухвата један број држава које развој НР Кине гледају као прилику за јачање својих економија, односно оних које га гледају као претњу развоју свог друштва и економије јер се њихови интереси преклапају са кинеским. Евидентно је да су европске државе, желећи да просперирају од „кинеског убрзаног развоја“, годинама радиле на јачању односа са НР Кином, како би повећале трговинску размену, привукле више кинеских инвестиција и отвориле велико кинеско тржиште за своје производе. С тим у вези, велики број њих је дао подршку иницијативи „Један појас, један пут“ и ушао у чланство Азијске инфраструктурне инвестиционе банке. Међутим, како је обећано да ће све државе дуж новог пута свиле имати бенефит од учешћа у његовој реализацији, а трговинска размена је наставила да расте углавном у корист НР Кине (Gaens, 2009: 118), кинески капитал све више

---

⁹ Кина је у 10. веку била лидер, научно и технолошки напреднија од европских земаља. Пре Опијумских ратова, који су је претворили у колонију, 1820. године кинески бруто национални доходак чинио је 32,4% укупног светског бруто производа и био је за 30% већи од европског и америчког заједно, а затим се смањивао због освајања и стране експлоатације, после чега је уследила дуга пауза у њеном економском развоју.

улазио у стратешки важне националне секторе, одакле су преузимане напредне технологије, поједине европске државе све више почеле да показују склоност да гласају у корист НР Кине у оквиру политика ЕУ, у водећим државама ЕУ почело је све више да јача негативно расположење према сарадњи са Пекингом. У том смислу, све чешће су се могли чути позиви из Брисела да се кинеско тржиште отвори за инвестиције које долазе из Европе, и да европским компанијама, под истим условима као и кинеским у Европи, буде омогућено да врше улагања у НР Кини. Стране компаније који желе да улажу на кинеском тржишту и даље то не могу да раде у секторима који су од стратешког значаја. И даље се, као предуслов за приступ кинеском тржишту, од европских компанија тражи да оформе *joint venture* са кинеским компанијама како би могле да обаве технолошки трансфер (Brunet, Guichard, 2011: 97-98). Такође, константно су присутни разни политички притисци, а већина европских компанија је истиснута у светлу антикорупционе кампање. Као пример се могу навести фармацеутска компанија *GlaxoSmithKline* и компанија за продају хране и млека *Danone*, које су оптужене за подмићивање кинеских грађана. Одговарајући на критике, у јануару 2017. године, кинески председник Си Ђинпинг на Светском економском форуму у Давосу обавезао се да ће НР Кина у наредном периоду постати отворенија за уплив страних директних инвестиција и увоз из иностранства. Па ипак, крајем 2017. године, не показујући посебан ентузијазам због најаве кинеског председника, компаније које су чланице Немачке привредне коморе по први пут нису планирале инвестиције на новим локацијама у НР Кини, а скоро 13% немачких компанија је најавило да би у наредне две године могле у потпуности да се повуку са кинеског тржишта. С тим у вези, изасланик Велике Британије у Кини је приметила да је НР Кина почела да показује превише самопоуздања и да је потценила ниво фрустрација коју производи њен државни капиталистички модел (Smith, 2018).

Може се рећи да је промовисање кинеске стратегије „Произведено у Кини 2025“ (*Zhongguo Zhizao 2025*) 2015. године, која за циљ има јачање кинеске индустрије високе технологије и пласирање ових производа широм света, вероватно био преломни моменат да званичници САД отпочну активно лобирање против иницијативе „Један појас, један пут“. Услед тога, све чешће су се могле чути америчке оптужбе да НР Кина представља „економског предатора“ који жели да створи синоцентричан светски поредак. Резултат је био отпочињање „трговинског рата“ са Пекингом у марту 2018. године, који производи негативне последице на готово две трећине светске привреде. Иако се очекивало да ће овакви потези америчке администрације окренути Брисел и Пекинг већој међусобној сарадњи, нарочито имајући у виду заједничку жељу за балансиранијим међународним поретком који је базиран на ефективном мултилатерализму, до тога није дошло, јер је однос са Вашингтоном много важнији и НР Кини и ЕУ од њиховог међусобног односа (COASI, 2018: 82). У том смислу, европска комесарка за трговину Цецилија Малстром (*Cecilia Malmström*) је више пута истакла да се слаже са појединим критикама које САД упућују Пекингу, али да увођење казних тарифа према НР Кини представља „погрешан приступ за решавање проблема у међународној трговини“ (Brunsdén, 2018).

Да је европски дискурс све више почео да се окреће ка америчким позивима на борбу против „нефер“ кинеске трговине указује и увођење Механизма за надгледање страних инвестиција унутар Европске уније. Очекује се да ће увођење овог механизма довести до јачања тензија између Брисела и Пекинга, јер ће Европска унија овај механизам користити као додатно средство притиска на НР Кину током преговора о отварању кинеског тржишта, али и других важних питања. За сад само 14 од 28 држава чланица ЕУ имају механизам провере страних директних инвестиција по питању безбедности и нарушавања јавног реда. Систем је различит од државе до државе и њихов приступ није координисан чак и када инвестиције могу имати утицаја на више њих (European Parliament, 2018). Са развојем јединственог механизма на нивоу ЕУ улазак страног капитала ће константно бити под лупом јавности и званичника у Бриселу који ће просуђивати да ли је нека инвестиција прихватљива или не са становишта безбедности. Велики утицај на доношење одлука ће имати перцепција званичника и јавног мњења у државама чланицама да ли кинески економски развој више користи њиховом развоју или представља претњу. У том смислу се препоручује да Пекинг развије комуникациону стратегију на нивоу целе Европе и ангажује лобисте у свакој европској држави који ће радити на разбијању предрасуда које постоје о НР Кини услед јачања негативног дискурса. Уколико Пекинг то не уради, може се очекивати да ће одлуке држава чланица по питању блокирања инвестиција које долазе из НР Кине све више бити у складу са сигнаlima који долазе из Брисела, чак и у државама које су до сада показивале посебан интерес да са Пекингом негују добре односе. Мало је вероватно да ће Чешка, Грчка и Португалија прекинути везе са својим европским суседима, са којима деле заједничко наслеђе, економске интересе и социјалне везе. Такође, притисак ће се повећати и на потенцијалне државе чланице које ће, уколико желе да напредују на путу ка Европској унији, морати такође да покажу кооперативност и солидарност са одлукама Брисела. Једини изузетак може да се деси у случају Србије, која захваљујући напретку у Дијалогу Београда и Приштине може на неко време да избегне да буде у фокусу бриселских критика.

Литература:

1. Arežina, Sanja (2018): *Kina u Evropi*, Službeni glasnik, Beograd.
2. *BBC News* (2014): „Czech president pelted with eggs on revolution anniversary“, <https://www.bbc.com/news/world-europe-30086495>.
3. Blanchard, Jean-Marc F. (2017): „The Security Implications of China’s Overseas Investment Boom“, *The Diplomat*.
4. *Blic* (2018): „Analiza Kina u Evropu uložila 318n milijardi dolara, sve važnije Srbija i Hrvatska“, <https://www.blic.rs/biznis/strategija/analiza-kina-u-evropu-ulozila-318-milijardi-dolara-sve-vaznije-srbija-i-hrvatska/mqdgq9y>.
5. Brautigam, Deborah (2009): *The Dragon’s Gift*, Oxford University Press, New York.

6. Brunsden, Jim (2018), „EU trade chief Malmstrom criticises US tariffs on China“, *Financial Times*, <https://www.ft.com/content/98cdcc44-bb2e-11e8-94b2-17176fbf93f5>.
7. Cerovina, Jelena (2014): „Kineski zid na putu Srbije ka EU“, <http://www.politika.rs/scc/clanak/295299/Kineski-zid-na-putu-Srbije-ka-EU>.
8. Chazan, Guy (2017): „EU capitals seek stronger right of veto on Chinese takeovers“, *Financial Times*, <https://www.ft.com/content/8c4a2f70-f2d1-11e6-95ee-f14e55513608>.
9. *China Daily* (2016): „China vows win-win cooperation between OBOR, Juncker plan“, http://www.chinadaily.com.cn/business/2016-02/18/content_23534806.htm.
10. COASI (2018): „20th EU-China Summit report“, Beijing.
11. Dinić, Jordan (1999): „Osnovne odrednice međunarodnog položaja NR Kine“, *Međunarodna politika*, br. 1077.
12. Engdahl, William F. (2018): „Will EU Block China Economic Silk Road?“, <http://www.williamengdahl.com/englishNEO26Apr2018.php>.
13. European Parliament (2018), „Screening of foreign direct investment in strategic sectors“, <http://www.europarl.europa.eu/legislative-train/theme-a-balanced-and-progressive-trade-policy-to-harness-globalisation/file-screening-of-foreign-direct-investment-in-strategic-sectors>.
14. European Commission (2018): „Commission welcomes agreement on foreign investment screening framework“, http://europa.eu/rapid/press-release_IP-18-6467_en.htm
15. European Parliament (2018): „Foreign investment to be screened to protect EU countries' strategic interests“, <http://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20180528IPR04446/foreign-investment-to-be-screened-to-protect-eu-countries-strategic-interests>.
16. Gaens, Bart, „The Development of the EU's Asia Strategy with Special Reference to China and India: Driving Forces and New Directions“, in: Bart Gaens et al., *The Role of the European Union in Asia*, University of Helsinki, MPG Books Group, Farnham, 2009.
17. García-Herrero, Alicia (2015): „China's interest in the Juncker Plan: not so strange after all“, Bruegel, <http://bruegel.org/2015/10/chinas-interest-in-the-juncker-plan-not-so-strange-after-all>.
18. Gong, Weibin (2013): „Chinese Experience of Development“, Predavanje, Seminar „China's issues“, Chinese Academy of Governance, Beijing.
19. Kastner, Jens (2018): „Germany toughens stance on Chinese investment“, *Asian Review*, <https://asia.nikkei.com/Business/Business-Deals/Germany-toughens-stance-on-Chinese-investment>.
20. Kaczmarek, Martin et al. (2015): „The China/Central and Eastern Europe summit: a new vision of cooperation, old instruments“, *OSW*, <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/analyses/2015-12-02/china/central-and-eastern-europe-summit-a-new-vision-cooperation-old>.
21. Kuo, Mercy A. (2017): „China in Eastern Europe: Poland's Perspective“, *The Diplomat*, <https://thediplomat.com/2017/12/china-in-eastern-europe-polands-perspective>.
22. Kyngé, James, Peel, Michael (2017): „Brussels rattled as China reaches out to eastern Europe“, <https://www.ft.com/content/16abbf2a-cf9b-11e7-9dbb-291a884dd8c6>.
23. Le Corre, Philippe (2018): „China's Rise as a Goeconomic Influencer: Four European Case Studies“, Carnegie, <https://carnegieendowment.org/2018/10/15/china-s-rise-as-geo-economic-influencer-four-european-case-studies-pub-77462>.
24. Le Core, Philippe (2018): „The West Scrutinizes Chinese Investment“, YaleGlobal Online, <https://yaleglobal.yale.edu/content/west-scrutinizes-chinese-investment>.

25. Li, Keqiang (2013): „Remarks by H.E. Li Keqiang Premier of the State Council of the PR China at the Meeting of Heads of Government of China and Central and Eastern European Countries“, Bucharest.
26. Liu, Zuokui (2013): „The Pragmatic Cooperation between China and CEE: Characteristics, Problems and Policy Suggestions“, Working Paper Series on European Studies, Institute of European Studies, Chinese Academy of Social Sciences, Vol. 7, No. 6.
27. Mahony, Honor (2014): “Orban wants to build ‘illiberal state’”, *EU Observer*, <https://euobserver.com/political/125128>.
28. Ministry of Foreign Affairs of the PR China (2010): „Premier Wen Jiabao Meets with Greek Prime Minister George Papandreou“, https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/topics_665678/wenjiabaozonglifangwenouyasiguo_665782/t759474.shtml.
29. Ministry of Foreign Affairs of the Hungary (2016): “Statement on the situation in the South China Sea”, <http://www.kormany.hu/en/ministry-of-foreign-affairs-and-trade/news/statement-on-the-situation-in-the-south-china-sea>.
30. Mozur, Paul, Zhong, Raymond (2019): “Huawei and China, Facing U.S. Charges, Have Few Ways to Retaliate”, *The New York Times*, <https://www.nytimes.com/2019/01/29/technology/huawei-indictment-criminal-charges.html>.
31. Nakamura, Yu (2016): „China’s Midea looks to buy German robotics know-how with Kuka bid“, *Asian Review*, <https://asia.nikkei.com/Business/China-s-Midea-looks-to-buy-German-robotics-know-how-with-Kuka-bid>.
32. Novačić, Aleksandar (2012): *Radanje velike Kine*, Službeni glasnik, Beograd.
33. Pei, Minxin (2009): „Think Again Asia’s Rise“, *Foreign Policy*, 6 July 2009; <https://srkaufman72.wordpress.com/2009/07/06/foreign-policy-think-again-asias-rise/>, 10. 6. 2017.
34. Rabinovitch, Simon (2011): „EFSF head optimistic of China’s support“, *Financial Times*, <https://www.ft.com/content/0fe3e0c4-012e-11e1-ae24-00144feabdc0>.
35. *Reuters* (2018): „Exclusive: China may pare back ‘divisive’ eastern Europe summits“, <https://www.reuters.com/article/us-china-eastern-europe-exclusive/exclusive-china-may-pare-back-divisive-eastern-europe-summits-idUSKCN1G0IPI>.
36. *Reuters* (2014): „UPDATE 3-Shanghai Electric buys stake in Italian power engineering firm“, <https://www.reuters.com/article/ansaldo-energia-shanghai-elec/update-3-shanghai-electric-buys-stake-in-italian-power-engineering-firm-idUSL6N0NU37220140508>.
37. *RTS* (2009): „Četiri stuba srpske spoljne politike“, <http://www.rts.rs/page/stories/sr/story/9/politika/123751/cetiri-stuba-srpske-spoljne-politike.html>.
38. Sagers, Chrisella (2012): „China’s ‘Going Out’ Strategy“, *Diplomatic Courier*, <http://www.diplomaticcourier.com/news/regions/brics/952?showall=1>.
39. Seaman, John, et al. (2017): „Chinese Investment in Europe“, *PISM*, https://www.pism.pl/files/?id_plik=23889.
40. Shambaugh, David (2004): „China and Europe: the emerging axis“, *Current History* Vol. 103, No. 674.
41. Smith, Jeff (2018): „China’s Belt and Road Initiative: Strategic Implications and International Opposition“, The Heritage Foundation <https://www.heritage.org/asia/report/chinas-belt-and-road-initiative-strategic-implications-and-international-opposition>.
42. Song, Tao (2012): „Kineska pomoć Evropi“, *Politika*.

43. *South China Morning Post* (2018): „Merkel warns against China's influence in Balkans”, <https://www.scmp.com/news/china/diplomacy-defence/article/2134196/merkel-warns-against-chinas-influence-balkans>
44. Szczudlik-Tatar, Justyna (2016): „China-EU Relations“, PISM, 27 July 2016; <http://www.pism.pl/publications/bulletin/no-45-895>.
45. Swaine, Michael D., Tellis, Ashley J. (2000): *Interpreting China's Grand Strategy: Past, Present and Future*, RAND, Santa Monica.
46. *The Telegraph* (2010): „China offers to help Portugal overcome financial crisis”, <https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/asia/china/8116475/China-offers-to-help-Portugal-overcome-financial-crisis.html>
47. United States Senate (2018): “Senators’ Letter to Michael Pompeo and Steven Mnuchin”, 3 August 2018.
48. US Embassy in Georgia (2017): „National Security Strategy of the United States of America”, <https://ge.usembassy.gov/2017-national-security-strategy-united-states-america-president>.
49. Wagner, Wieland (2010): „China Expands Its Influence in Europe“, *Spiegel*, <http://www.spiegel.de/international/world/capitalizing-on-the-euro-crisis-china-expands-its-influence-in-europe-a-734323.html>.
50. Wen, Jiabao (2007): „Our Historical Tasks at the Primary Stage of Socialism and Several Issues Concerning China’s Foreign Policy“, *People’s Daily*.
51. *Xinhua* (2013): „Central Committee’s Decision on Major Issues Concerning Comprehensively Deepening Reforms“, Chapter 7, Point 26.
52. *XinhuaNet* (2017): „Spotlight: World leaders chant Belt&Road chorus“, http://www.xinhuanet.com/english/2017-05/14/c_136282837.htm.
53. Zakarija, Farid (2009): *Postamerički svet*, Heliks, Smederevo.

REFLECTIONS OF CHINESE ECONOMIC DEVELOPMENT ON DIFERENT PERCEPTIONS OF CHINA IN EUROPEAN PUBLIC DISCOURSE

Summary: With the PR China reaching an imposing level of economic development and becoming the most prominent holder of foreign exchange reserves, its presence expanded around the globe, which has led to the overlapping of its interests and the interests of the world's leading powers, primarily the US and the EU. Given that Europe represents the most important Chinese market, Beijing is constantly working towards consolidating political and economic relations with European countries and the European Union itself. However, over time, there has been an increase in the number of factors that hampered the good functioning of the Sino-European cooperation. The dominant one among them is their respective relationship with the world's leading power – the United States. As the "Chinese threat" theory spread from the United States to European countries, it left in its wake a negative perception which pervaded the European public discourse, where the PR China is perceived as a threat to the development and normative values of the European countries, which stands in visible contrast to the positive approach that PR China wishes to cultivate, being the developmental opportunity for the European countries. In the article, the author differentiates between two diametrically different perceptions observed in the European discourse on China, explains their origins and background, as well as the ways they reflect on both the bilateral and multilateral relations between the PR China and the European countries. At the clo-

sing of the article, the author offers an assessment of which of the two perceptions is more realistic and dominant in the public discourse and gives a projection of the direction of further cooperation between the PR China and Europe.

Key words: China, development, Europe, European Union, United States, cooperation, Chinese threat, perception